

**Оксана Степанівна ПРОКОПИШИН**

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,  
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

**ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПТАХІВНИЦТВА**

Прокопишин, О. С. Підвищення економічної ефективності підприємств птахівництва [Текст] / О. С. Прокопишин // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 3. – С. 8–16. – ISSN 2415-8453.

**Анотація**

**Вступ.** Птахівництво сьогодні – одна з найрозвиненіших і найпрогресивніших галузей сільськогосподарського виробництва. Важливе значення галузі як основного виробника високоякісного тваринного білка, доступного за ціною, полягає в забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Для успішної діяльності підприємств птахівництва необхідне розроблення алгоритму дій, спрямованих на забезпечення ефективності виробництва. Для прогнозування розвитку виробництва продукції птахівництва на майбутнє й встановлення напрямів його підвищення необхідні всебічний аналіз статистичних даних за минулі періоди та опрацювання одержаних загальних тенденцій.

**Мета статті.** Завдання дослідження – ретельний аналіз нинішнього стану діяльності підприємств птахівництва, опрацювання тенденцій розвитку галузі, визначення особливостей діяльності птахівничих підприємств в Україні, а також пошук шляхів підвищення їх економічної ефективності.

**Результати.** На ефективність ведення птахівництва безпосередньо впливають якість і конкурентоспроможність продукції, зумовлені станом матеріально-технічного забезпечення, технологією виробництва, переробки, пакування, зберігання й реалізації продукції.

Ринок продукції птахівництва надзвичайно привабливий. Для такої продукції характерні стійкий зростаючий попит за рахунок доступнішої вартості порівняно з іншими видами м'яса. На відміну від інших галузей, птахівництво частіше піддається інноваціям і залученню інвестицій, а також різниться пришвидшеним обігом вкладеного капіталу. Із зростанням споживчого попиту на м'ясо птиці та інвестиційною привабливістю птахівництва відбувається стимулювання нарощування обсягів його виробництва на промисловій основі. Завдяки зростанню обсягів виробництва м'яса птиці відбувається інвестування в цю галузь.

**Висновки.** Надзвичайно важливим продуктом птахівництва є яйця, виробництво яких – найприбутковіший і найдієвіший стимул для розвитку галузі та нарощування виробництва продукції птахівництва.

Проаналізувавши сучасний стан розвитку птахівництва, ми спостерігаємо його стрімке піднесення, позаяк простежується тенденція до збільшення поголів'я птиці, обсягів виробництва м'яса птиці та яєць, що зумовлено зростанням попиту на таку продукцію.

**Ключові слова:** ефективність, птахівництво, галузь, моніторинг, попит, продукція, сільськогосподарські підприємства, господарства населення.

## INCREASE OF ECONOMIC EFFICIENCY OF POULTRY BREEDING ENTERPRISES

### **Abstract**

**Introduction.** Nowadays, poultry breeding is one of the most developed and progressive branches of agricultural production. That branch, as the principal producer of high-quality animal protein at a reasonable price, is very important because it secures food safety of the country.

Successful performance of poultry breeding enterprises needs development of the algorithm, focused on support of production efficiency. To forecast development of poultry breeding in the future and to determine directions of its improvement, it is necessary to make a complete analysis of the statistical data of previous periods and to study the obtained general tendencies.

**Purpose.** The task of the research is to make a detailed analysis of the current conditions of performance of poultry breeding enterprises, to study the tendencies of the branch development, and to examine peculiarities of performance of poultry-breeding enterprises in Ukraine, as well as to look for the ways to improve their economic efficiency.

**Results.** Efficiency of poultry breeding production is directly influenced by quality and competitive capacity of products, effected by the material and technical support, technology of production, processing, packaging, storage and sale.

The market of poultry breeding products is extremely attractive. Such products are characterized by a permanent growing demand due to a lower price comparing to other kinds of meat. It is also characterized by a faster turnover of invested capital. Increase of the consumption demand for poultry meat and investment attractiveness of poultry breeding stimulate increase of the volume of its production on a commercial base. Growth of the poultry meat production volume attracts investments to the branch.

**Conclusions.** Eggs is another extremely important product of poultry breeding. Eggs production is the most profitable and the most efficient stimulus for development of the branch and growth of the volume of production in poultry breeding.

Having analyzed the current conditions of poultry breeding, it is confirmed that it is rapidly developed, because one observes the tendency to increase of the number of poultries, volume of production of poultry meat and eggs, forced by the increased demand for such products.

**Key words:** efficiency, poultry breeding, branch, monitoring, demand, products, agricultural enterprises, households of population.

**JEL classification:** L25; P47; Q12

---

### **Вступ**

Птахівництво на сьогодні є однією з найрозвиненіших та найпрогресивніших галузей сільськогосподарського виробництва. Галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки країни як основний виробник високоякісного тваринного білка, доступного за ціною. Споживання продукції птахівництва має чітку тенденцію до зростання.

Успішне функціонування підприємств птахівництва залежить від розробки алгоритму дій, спрямованих на забезпечення ефективності виробництва. Основою є моніторинг стану галузі і прогнозування розвитку виробництва на певний період. Прогнозування подальшого розвитку виробництва продукції галузі та виявлення

---

напрямів підвищення ефективності базуються на аналізі статистичних даних за минулі періоди та вивченні отриманих загальних тенденцій.

Підвищення економічної ефективності підприємств птахівництва завжди турбувало вчених. Зокрема це питання вивчали такі автори як Н. О. Аверчева, Т. В. Бакіна, І. І. Вініченко, М. В. Зубець, Л. Г. Коваленко, Д. В. Маховський, О. П. Русак, Ю. А. Рябоконт, О. В. Терещенко, М. В. Яценко та багато інших.

Проте це питання потребує ґрунтовнішого дослідження, адже ринок продукції птахівництва в сучасному ринковому середовищі характеризується швидкими темпами розвитку і є досить привабливим, що потребує виявлення напрямів підвищення ефективності підприємств галузі для забезпечення стійких конкурентних переваг.

### **Мета дослідження**

Завдання дослідження – аналіз сучасного стану функціонування підприємств птахівництва, вивчення тенденцій розвитку галузі, визначення особливостей функціонування таких підприємств в Україні, а також пошук шляхів підвищення їх економічної ефективності.

### **Виклад основного матеріалу дослідження**

На ефективність діяльності птахівництва неабияк впливають маркетингова стратегія, якість і конкурентоспроможність продукції, рівень матеріально-технічного забезпечення підприємств, технологія виробництва, переробка, пакування, зберігання та реалізація продукції. Термін «ефективність» походить від латинського «*efficientia*» і означає результативність певного процесу, дії [1, с. 52] або дієвість витрат, які вкладені в певну діяльність, з метою отримання бажаних результатів [2, с. 275].

Тобто від визначення ефективності виробництва безпосередньо залежить оцінка його результатів. Основний результат діяльності підприємства – прибуток, що залежить від цінової політики підприємства, затрат на виробництво продукції й обсягу виробництва.

Зарубіжні економісти розуміють ефективність як стан, за якого неможливо реорганізувати виробництво і споживання таким чином, щоб задоволення однієї людини зросло без зменшення задоволення іншої. Або, інакше кажучи, коли економіка діє ефективно, неможливо реорганізувати виробництво і споживання так, щоб усі стали багатші [3, с. 305-306].

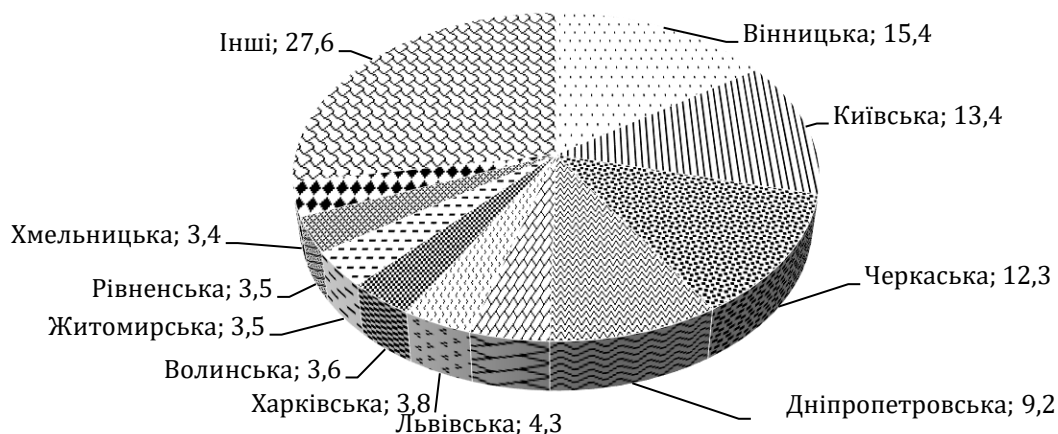
Як економічну категорію ефективність виробництва розглянуто також у працях Р. Кемпбела Р. Макконела та Л. Стенлі Брю. Вони розуміють її як кінцевий показник господарювання. Згідно з їх визначенням, економічна ефективність виробництва визначається як виробництво товару з найменшими затратами [4, с. 326].

Ефективність виробництва продукції птахівництва неабияк залежить від дії об'єктивних економічних законів, а кінцевою метою є результативність. Досліджуючи економічну ефективність виробництва і затрат, І. Іщенко й С. Терещенко, на нашу думку, справедливо зазначали, що для ефективного управління необхідно визначити критерії результативності. Відповідно до їхніх досліджень, основними критеріями результативності є дієвість, економічність, якість, прибутковість, продуктивність [5, с. 126].

Птахівництво – це складне агропромислове виробництво з тривалим безперервним циклом, яке неможливо періодично зупиняти, а кінцевою продукцією його є інкубаційні й харчові яйця, м'ясо, продукти забою й переробки, пух та пір'я [6, с. 42]. Птахівництво – це традиційна галузь сільського господарства в Україні. Воно розвинене по всій території завдяки сприятливим кліматичним умовам та високому рівню розвитку зернового господарства. Найбільше вирощування сільськогосподарської птиці всіх видів на 2019 рік зосереджено у Вінницькій (15,4 млн

гол.), Київській (13,4 млн гол.), Черкаській (12,3 млн гол.) та Дніпропетровській (9,2 млн гол.) областях (рис. 1).

Ринок продукції птахівництва є досить привабливим. Продукція птахівничих підприємств характерна стійким зростаючим попитом за рахунок доступної ціни порівняно з іншими видами м'яса. Птахівництво порівняно з іншими галузями, більше піддається інноваціям і залученню інвестицій і відрізняється прискореним оборотом вкладеного капіталу.



**Рис. 1. Розподіл поголів'я птиці в областях України на 2019 р.**

\*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

Підвищення споживчого попиту на м'ясо птиці та інвестиційна привабливість галузі стимулюють нарощування обсягів його виробництва на промисловій основі [7, с. 139]. Збільшення обсягів виробництва м'яса птиці зумовлює залучення інвестицій у цю галузь для технічного переоснащення і розширення виробничих потужностей підприємств, якісного поліпшення племінних ресурсів і впровадження сучасного управління цією галуззю, результатом чого є підвищення ефективності виробництва. Нарощування обсягів виробництва продукції птахівництва можливе за рахунок збільшення поголів'я птиці (екстенсивний шлях розвитку) або підвищення її продуктивності (інтенсивний шлях).

Упроваджувати інтенсивні технології можливо лише в спеціалізованих підприємствах. Саме такі підприємства займають основну частку виробництва продукції птахівництва, адже вони забезпечують рівномірне, цілорічне виробництво на основі комплектування промислового стада, збалансованої годівлі та забезпечення технологічних вимог, а також ефективно застосовують засоби ветеринарної профілактики та забезпечують високу продуктивність праці. Збільшити рівень забезпеченості продовольчого ринку продукцією птахівництва неможливо за рахунок розвитку господарств населення. Зосередження поголів'я птиці у сільськогосподарських підприємствах сприяє ефективному розвитку галузі птахівництва і, за підвищення продуктивності птиці, забезпечує нарощування виробництва продукції.

За останнє десятиріччя спостерігається збільшення кількості поголів'я птиці всіх видів (табл. 1). У 2018 році його кількість у господарствах усіх категорій становила 204,8 млн голів, з них у сільськогосподарських підприємствах – 112,5, а в господарствах населення – 92,8 млн голів. Переважно поголів'я птиці зосереджене у сільськогосподарських підприємствах – 56,1%, а в господарствах населення – 43,9%.

Підвищення ефективності підприємств птахівництва тісно пов'язане з подальшою концентрацією поголів'я на підприємствах. В Україні функціонує 449 підприємств, які вирощують птицю. 78,5% поголів'я птиці зосереджено у 37 підприємствах, де

чисельність поголів'я птиці становить понад 500 тис. голів (табл. 2). Це свідчить про великопромислове утримання птиці.

Таблиця 1

**Динаміка поголів'я птиці всіх видів**

Рік	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 у % до 2011
Усі категорії господарств, млн. гол	194,1	191,5	206,4	225,7	206,6	198,9	195,1	204,8	105,5
у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах, млн. гол.	108,7	104,5	117,9	134,8	120,8	113,1	109,2	112,5	103,5
питома вага, %	56,0	54,6	57,1	59,7	58,5	56,9	56,0	54,9	×
у т.ч. в господарствах населення, млн. гол.	85,4	87,0	88,5	90,8	85,8	85,8	86,0	92,3	108,1
питома вага, %	44,0	45,4	42,9	40,2	41,5	43,1	44,1	45,1	×

\*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [8].

Таблиця 2

**Групування сільськогосподарських підприємств за наявністю поголів'я птиці всіх видів, 2018 р.**

Показник	Кількість підприємств		Кількість тварин	
	одиниць	до загальної кількості, %	тис. голів	до загальної кількості, %
Підприємства – усього	449	100,0	118812,9	100,0
з них мали, голів				
до 4999	187	41,6	186,6	0,2
5000 – 49999	113	25,2	2378,9	2,0
50000 – 99999	25	5,6	1800,7	1,5
100000 – 499999	87	19,4	21150,1	17,8
понад 500000	37	8,2	93296,6	78,5

\*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

2018 року в Україні вироблено м'яса птиці у живій вазі 1540,9, у забійній – 1192,2 тис. тонн. Порівнявши розвиток птахівництва 2013 р. та 2018 р., треба зазначити, що виробництво м'яса птиці щороку зростає (табл. 3).

Збільшення обсягів виробництва м'яса птиці зумовлене зростальним попитом на продукцію, оскільки населення надає перевагу м'ясу птиці більше ніж іншим видам м'ясної продукції, через низьку платоспроможність та доступність роздрібної ціни порівняно з ціною на яловичину та свинину.

Понад 80% м'яса птиці виробляється у сільськогосподарських підприємствах. Ця тенденція є практично незмінною останніми роками.

Не менш важливим продуктом птахівництва є яйця, виробництво яких – найприбутковіший і найдієвіший стимул для розвитку галузі та нарощування виробництва продукції птахівництва. Динаміка виробництва яєць в Україні за формами господарювання свідчить, що в Україні воно коливається. Так, виробництво яєць птиці всіх видів в усіх категоріях господарств України 2018 року досягло 16138,5 млн шт., у тому числі в сільськогосподарських підприємствах усіх форм власності – 8900,4 млн шт., у господарствах населення – 7238,1 млн шт.

Таблиця 3

**Виробництво м'яса птиці**

Рік	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 у % до 2013
Жива маса, тис. т							
Усі категорії господарств	1475,3	1541,1	1505,3	1527,5	1586,2	1540,9	104,4
у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах	1241,4	1311,2	1294,5	1311,1	1369,7	1322,8	106,6
питома вага, %	84,1	85,1	86,0	85,8	86,4	85,8	×
у т.ч. в господарствах населення	233,9	229,9	210,8	216,4	216,5	228,1	97,5
питома вага, %	15,9	14,9	14,0	14,2	13,6	14,8	×
Забійна маса, тис. т							
Усі категорії господарств	1096,2	1164,7	1143,7	1166,8	1184,7	1192,2	108,8
у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах	904,5	974,4	967,7	992,4	1014,1	1031,0	114,0
питома вага, %	82,5	83,7	84,6	85,0	85,6	86,5	×
у т.ч. в господарствах населення	191,7	190,3	176,0	174,4	170,6	161,2	84,1
питома вага, %	17,5	16,3	15,4	15,0	14,4	13,5	×

\*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

Частка вироблених у сільськогосподарських підприємствах яєць у загальній їх кількості зменшилась на 8,1 відсоткових пункта порівняно з 2013 роком, проте порівняно з 2017 роком збільшилась на 1,3 відсоткових пункта (табл. 4).

Таблиця 4

**Динаміка обсягів виробництва яєць**

Кількість одержаних яєць від птиці свійської, млн. шт	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 у % до 2013
Господарства всіх категорій	19094,1	19587,3	16782,9	15100,4	15505,8	16138,5	84,5
у т.ч. в сільськогосподарських підприємствах	12093,8	12536,2	9762,2	8067,6	8365,3	8900,4	73,6
питома вага, %	63,3	64,0	58,2	53,4	53,9	55,2	×
у т.ч. в господарствах населення	7000,3	7051,1	7020,7	7032,8	7140,5	7232,1	103,4
питома вага, %	36,7	36,0	41,8	46,6	46,1	44,8	×
К-ть яєць на одну особу, шт.	443	456	392	354	365	381	86,0

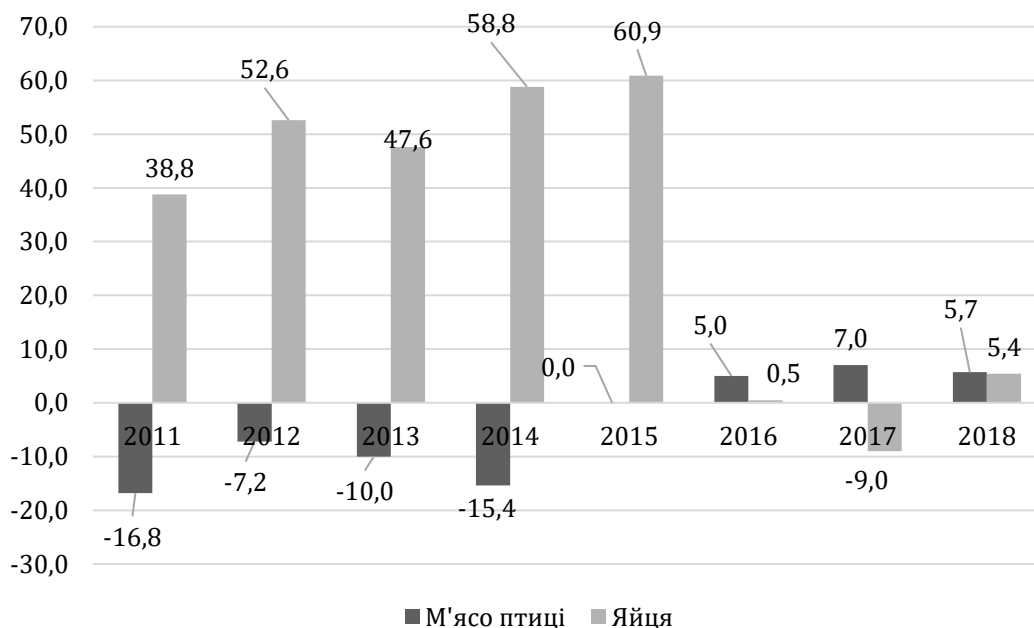
\*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

Одним із узагальнюючих показників економічної ефективності діяльності підприємств птахівництва є рентабельність. Дослідивши динаміку рівня рентабельності продукції птахівництва, слід зазначити, що виробництво м'яса птиці поступово стає прибутковим, на відміну від виробництва яєць, де прослідковується тенденція до зниження рівня рентабельності.

Аналіз рентабельності виробництва м'яса птиці в підприємствах України свідчить, що 2011 року воно було збитковим, з рівнем збитковості 16,8 %. У 2018 році рівень

рентабельності становить 5,7 %. Переважно зростання рентабельності виробництва м'яса птиці забезпечено за рахунок великих і крупних спеціалізованих підприємств. Процеси монополізації ринку виробництва м'яса сільськогосподарської птиці, імпорту дешевої продукції з-за кордону, зношеність засобів виробництва призвели до зменшення рентабельності більшості невеликих підприємств та їх банкрутства. Крупні виробники, маючи значні фінансові резерви, здійснюють власні стратегії витіснення конкурентів, періодично зменшуючи ціну на свою продукцію та монополізуючи ринок [9].

Аналізуючи показник рівня рентабельності виробництва яєць, спостерігаємо значний його спад, що спричинено збільшенням витрат на виробництво продукції. Передусім це пов'язано з різким зростанням цін на зерно, яке становить найбільшу частку кормової суміші птиці; по-друге, з підвищенням ціни на енергетичні ресурси, по-третє, зі зниженням рівня споживання яєць в Україні. Спад обсягів виробництва безпосередньо пов'язаний зі скороченням внутрішнього збуту через втрати ринку на підконтрольних територіях, скорочення кількості населення і зниження його купівельної спроможності. Подальше ускладнення економічної ситуації в країні може призвести до зниження реальних доходів населення і скорочення фонду споживання яєць, що, у свою чергу, вплине на обсяги виробництва у промислових підприємствах. Незважаючи на це, ми бачимо, що ситуація стабілізується, і вже 2018 року рівень рентабельності яєць становить 5,4 % (рис. 2). Подальший розвиток галузі вимагає активного освоєння зовнішніх ринків.



**Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності продукції птахівництва**

\*Джерело: адаптовано [9].

Можливі шляхи підвищення економічної ефективності діяльності птахівничих підприємств показано на рис. 3.

### **Висновки та перспективи подальших розвідок**

Аналіз сучасного стану птахівництва свідчить про стрімкий його розвиток, адже прослідковується тенденція до збільшення поголів'я птиці, обсягів виробництва м'яса птиці та виробництва яєць, що зумовлено зростанням попиту на таку продукцію.

На наш погляд, основними виробниками м'яса птиці та яєць повинні стати спеціалізовані птахівничі підприємства, які здатні забезпечувати розвиток галузі на інноваційній основі й інвестиційно привабливіші.



**Рис. 3. Чинники зростання економічної ефективності підприємств птахівництва**  
\*Джерело: власна розробка автора на основі [1, 3, 4, 7, 11].

Для підвищення ефективності птахівництва загалом необхідно вживати таких заходів: збільшувати обсяги виробництва продукції на промисловій основі з використанням наявного потенціалу підприємств; поліпшувати матеріально-технічну базу птахівничих підприємств, збільшувати обсяги інвестицій у розвиток підприємств птахівництва; вдосконалювати державне регулювання цін на енергоносії, кормові та матеріально-технічні ресурси, забезпечувати державну підтримку експорту продукції.

### Список літератури

1. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва. *Економіка АПК*. 2005. № 5. С. 52-63.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Економіка підприємств : навч. посіб. / [Черевко Г. В., Горбонос Ф. В., Іваницька Г. Б., Павленчик Н. Ф.]; за заг. ред. Г. В. Черевка. Львів : Апріорі, 2004. 384 с.
4. Іщенко І. І., Терещенко С. П. Оцінка економічної ефективності виробництва і затрат : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1991. 172 с.
5. Іщенко Ю. Б. Птахівництво України [Аналітичний огляд]. Харків, 2013. 74 с.
6. Макконел К. Р. Економікс: принципи, проблеми и политика : перев. с англ. К. Р. Макконел, Р. Кемпбел, Л. Стенлі Брю. Москва : Бинош, 2000. 785 с.
7. Полегенька М. А. Аналіз сучасного стану виробництва продукції птахівництва в Україні. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 137-143.
8. Самуельсон П. Економіка : учеб. пособие для студентов / перев. с англ. А. Пол, У. Нордхаус, Д. Вільям. Москва : Бинош, 1999. 800 с.
9. Тваринництво України за 2018 рік : стат. зб. Київ : Державна служба статистики України, 2019. 166 с.
10. Тенденції розвитку галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції України / І. М. Демчак та ін. Київ : НДІ «Укragenпромпродуктивність», 2019. 68 с.
11. Янишин Я., Булик О., Тимофіїв Т. Теоретичні основи економічної ефективності виробництва продукції птахівництва. *Аграрна економіка*. 2013. Том 6, № 3-4. Ст. 5-12.



---

## Reference

1. Andriichuk, V.H. (2005). «Theoretical and methodological argumentation of production efficiency». *Ekonomika APK*. no. 5, pp. 52-63.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukraine. [State Statistical Service of Ukraine]. Available at: <http://ukrstat.gov.ua/>
3. Cherevko, H.V., Horbonos, F.V., Ivanytska, H.B., Pavlenchyk, N.F. (2004). *Ekonomika pidpryemstv*. [Economics of enterprises]. In Cherevko, H.V. [ed.]. Lviv: Apriori. Ukraine.
4. Ishchenko, I.I., Tereshchenko, S.P. (1991). *Otsinka ekonomichnoii efektyvnosti vyrobnytstva i zatrat*. [Assessment of the economic efficiency of production and costs]. Kyiv: Vyshcha shkola. Ukraine.
5. Ishchenko, Yu.B. (2013). *Ptakhivnytstvo Ukrainy [Analichnyi ohliad]*. [Poultry breeding in Ukraine [Analytical review]]. Kharkiv. Ukraine.
6. McConnell, C.R., Campbell, L., Stanley L. Brue. (2000). *Ekonomiks: printsypy, problemi i politika*. [Economics: Principles, problems, and policies]. Translated from English. Moscow: Binosh. Russia.
7. Polehenka, M.A. (2019). "Analysis of the current conditions of poultry breeding production in Ukraine". *Ekonomika ta derzhava*. no. 3, pp. 137-143.
8. Samuelson, P. (1999). *Ekonomika*. [Economics]. Translated from English. Moscow: Binosh. Russia.
9. *Tvarynnytstvo Ukrainy za 2018: stat. zb.* [Poultry breeding of Ukraine in 2018: statistical collection]. State Statistical Service of Ukraine. 2019.
10. Demchak, I.M., et al. *Tendentsii rozvytku haluzi tvarynnytstva ta rynkiv miaso-molochnoii productsii Ukrainy*. [Tendencies of development of animal breeding and markets of meat and dairy products of Ukraine]. 2019. Kyiv: NDI "Ukrahropromproduktyvnist".
11. Yanyshyn, Ya., Bulyk, O., Tymofiiv, T. (2013). "Theoretical fundamentals of economic the efficiency of poultry breeding production". *Ahrarna ekonomika*. Vol. 5. no. 3-4, pp. 5-12.

**Стаття надійшла до редакції 18.07.2019 р.**